

STEAGUL FORMAȚIEI DE POMPIERI VOLUNTARI DIN TORMAC (JUD. TIMIȘ)

Hedy Kiss

Cuvinte cheie: *Banat, Tormac, steag, pompieri voluntari*

Introducere

Formația de Pompieri Voluntari din comuna Tormac, județul Timiș a fost înființată în data de 26.II.1887. Despre existența steagului pompierilor din perioada de început nu avem date. Steagul actual a fost sfințit în data de 20.X.1912. Conform înscricției fundei, cu cele două panglici, patroana steagului a fost soția baronului Géza Duka de Kádár (1866-1913), diplomat de carieră, născută Nikolics. Ea era reprezentanta unei familii înstărite din satul Cadar, județul Timiș, din vecinătatea comunei Tormac. Întreaga familie a baroanei a conștientizat, a apreciat și a recunoscut activitatea și importanța socială a formației civile de pompieri voluntari, fapt ce a determinat comandarea și finanțarea executării acestui steag (posibil la un atelier din Timișoara sau Arad).

Membrii familiei, continuând tradiția strămoșilor lor, au fost susținătorii dezvoltării economice, spirituale și culturale a populației din zonă, în special din satul lor natal. În acest context socotim de datoria noastră să reamintim, prin câteva date succinte, activitatea acestei familii. Datele noastre prezintă tot atâtea interconexiuni cu sferile istoriei și culturii locului, și nu numai, din perioada 1788-1913.

Moșia familiei baronului Géza Duka de Kádár s-a aflat în hotarul satului Cadar (Kádár, în l. maghiară) și se întindea pe malul stâng al pârâului Pogănici, la 4 Km Nord de comuna Tormac, județul Timiș. Localitatea Cadar a fost amintită în documentele vremii, de prima dată, din timpul ocupației turcești Dolni-Kádár, Dolna Qidar, 1554-1579, apoi Kadar, 1700, 1717, Kada, 1723, Kádár, 1808 (Lipszky Ioannes). Terenul acestui sat a fost cumpărat de la visteria imperială în 1806 de către generalul Friedrich Peter Duka von Kádár (?1756-1822), unde în 1810 și-a construit un conac. Tatăl acestuia era de origine aromână din Macedonia, care ulterior s-a stabilit la

Osijek, Slovenia. Aici s-a născut fiul lui Peter, care a avut o carieră militară strălucită. Calitățile sale de strateg, curajul și devotamentul său au fost dovedite în armata austriacă, în timpul bătăliilor cu turcii, din 1788-1789, și recunoscute prin decernarea „Ordinului Maria Terezia”, în baza căruia militarii erau înnobilați și li se acordau terenuri și proprietăți. În 1801 a devenit guvernatorul militar al cetății Timișoara. În timpul tratatelor de pace de la Austerlitz, în care era conducătorul delegației militare austriece, a refuzat categoric condițiile înjositoare oferite de Napoleon, astfel a câștigat o încredere și mai mare din partea curții vieneze. Începând din 1805 și până la moartea sa din 1822 a fost guvernatorul militar al Banatului și proprietarul Batalionului de infanterie 39, ce făcea parte din Batalionul de grăniceri româno-ilirice din Caransebeș. În timpul vieții sale era preocupat de îmbunătățirea condițiilor mizere, de sănătate publică, iar după retragerea turcilor, în urma intervențiilor și insistențelor sale clădirile și întreaga stațiune balneară Băile Herculane au fost reconstruite din temelii. Familia Duka și-a câștigat titlul de conte în data de 26.VII.1792, iar rangul de baron și atributul „de Kádár” în data de 17.VII.1816. După moartea sa (1822) moșia și satul Cadar au fost moștenite de fiul său Ștefan (István), iar o altă moșie de la Șipet, achiziționată de mareșal în 1810, a fost moștenită de fiul său Petru (Péter). Localitatea Șipet, la 9 Km în Sud de comuna Tormac, a fost amintită în documentele vremii, de prima dată, din timpul ocupației turcești Sipet, Șipet, Sebed, 1569-1579, Sipet, 1700, Schipeth, 1717, 1723, Sipet, 1808 (Lipszky Ioannes).

Dintre descendenții lui Petru s-au remarcat Nicolae (Miklós) (1828-1886), care a fost pretor (1848), prim pretor în districtul Ciacova și, tot în acel an, subprefect (1861). Fratele acestuia Gheorghe (György) a fost notar prim onorific (1861).

Dintre descendenții lui Ștefan s-au remarcat Emil (Emil) (1835-1885), care a fost viconotar onorific al comitatului Timiș. Fratele acestuia Eugen (Jenő) (?-1887) a fost jurat (1861), iar în perioada 1867-1873 prim pretor al comitatului Timiș. Fiul lui Emil, Geza (Géza), zis Jean (21.XII.1866-1913) a desfășurat o activitate diplomatică importantă. În slujba împăratului și regelui a îndeplinit funcții de consilier relații externe, consul și secretar al reprezentanțelor externe, activând la Viena, Budapesta, București, Athena, Belgrad, Lisabona, Stuttgart, Constantinopol, Haga precum și în diferite locații din America de Sud. A fost ales membru pe viață al Parlamentului (Camerei Magnaților). Până la sfârșitul vieții a fost deputat în Parlament și moșier la Cadar. Era un susținător consacrat al dezvoltării vieții economice, culturale, spirituale și în deosebi a celei religioase ortodoxe. Era o persoană influentă în alegerea preoților de rang înalt și al mitropoliților din

Banat. În satul său natal dorea construirea unei școli cu predare în limba română. A fost botezat în biserica veche din Cadar, iar în locul acesteia a ctitorit construirea unei biserici noi, sfințită în prezența sa în anul 1904. În amintirea atașamentului său în această biserică astăzi se păstrează altarul vechi de lemn sculptat din biserica demolată, o pictură, reprezentând pe el, precum și blazonul familiei baronilor Duka de Kádár, sculptat în lemn și ulterior pictat cu chipul lui Géza Dukă (luând modelul de pe pictura prealabil amintită), în locul chipului cavalerului, cu ocazia restaurării bisericii în anul 2004.

În cavoul familial al baronilor Duka de Kádár, ce a fost amenajată sub absida centrală, în subsolul bisericii sunt păstrate 11 sicrie de tablă, ornamentate, ce conțin resturile pământești ai următorilor (nișele au fost localizate în funcție de scară de coborâre): Duka Peter (? 1756-1822), în față, la mijloc, la picioarele acestuia se află două sfeșnice cu câte două brațe; Duka Ioana (?-1917), în față, stânga, sus; Duka Géza (1866-1913), în față, stânga, jos; Duka Ștefan (?-1867), și Duka Petru (?-1902), în față, dreapta, sus; Duka Ecaterina (?-1866) și Duka Emil (?-1885), în față, dreapta, jos; în stânga scării nișa de coșciuge este goală; în partea opusă Duka Eugen (?-1866) și Duka Teodor (?-1866), în dreapta, sus; Duka Maria (?-1906) și Duka Elisaveta (?-1895), în dreapta, jos.

Condițiile constatate în camera mortuară sunt: umiditate excesivă, pereții mucegațiți, praf, aer închis. Diferite ornamente, basoreliefuri aplicate ale sicriilor, sunt deosebite. Până în prezent, se pare că nu au fost deschise. Totul se păstrează sub cheie.

Descrierea steagului

În ciuda faptului, că datează din 1912, steagul Formației de Pompieri Voluntari din comuna Tormac, județul Timiș, s-a păstrat în întregime fiind compus din steagul propriu-zis, fundă cu panglici, hampă, vârful de hampă, vergea de fixare și dispozitiv pentru purtare. Nu are număr de inventar. Totdeauna a fost păstrat de către un membru al conducerii formației de pompieri, fiind înfășurat în jurul hampei și acoperit cu o husă textilă. În momentul de față se păstrează de către familia lui Imre Fehér jr., din strada Kálvin nr. 508.

Steagul este dublu, cu două fețe. Forma sa este dreptunghiulară, 152 x 124 cm, fiind confecționat din material textil, damasc roșu, identic pe ambele fețe. Materialul textil al steagului a fost confecționat dintr-o țesătură realizată mecanic, este de aceeași culoare pe toată suprafața ei și este ornamentat cu motive vegetale. Se pot distinge cu ușurință spice de

grâu care alternează cu flori de trandafir precum și cu lăstari de viță de vie (cu frunze și fruct). Suprafața steagului a fost realizată prin coaserea a trei fâșii de damasc, cea de la mijloc având lățimea de 24 cm, iar cele de la extremități câte de 50 cm.

Motivul și inscripția au fost brodate cu fire metalice având un aspect de auriu pronunțat.

Fața „A”. În partea superioară poartă inscripția boltită: „A VÉGVÁRI ÖNKÉNTES TÚZOLTÓTESTÜLET”, literele având 5 cm înălțime (traducere din limba maghiară: Formația de Pompieri Voluntari din Tormac). În partea inferioară a feței este trecut anul sfințirii steagului: „1912”. Medalionul central ocupă o suprafață aproximativă de 68 x 62 cm și reprezintă instrumentele specifice de lucru ale pompierilor: un coif, două topoare, în poziție încrucișată, două cângi, în poziție identică, o scară de acoperiș, cu cârlige la un capăt, în poziție orizontală, mijlocie, frânghie de siguranță, furtun de tip C și o găleată. Acest medalion central este întretăiat de două ramuri de măsline. Cele patru colțuri ale feței „A” sunt identice și au fost ornamentate cu motive vegetale, folosite în ornamentica populară. Se pot distinge trei frunze de stejar, două ghinde precum și arabescuri orientate spre interiorul centrului compozițional. Colțurile feței „B” au fost ornamentate cu motive identice.

Fața „B”. În partea superioară este brodată inscripția „ISTENNEK DICSŐSÉG / EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG”, (traducere din limba maghiară: Slavă Dumnezeului / Ajutor Confratelui). Și în acest caz înălțimea literelor este de 5 cm. Medalionul central de această dată lipsește, dar după urmele cusăturii de pe suportul textil ar fi avut dimensiunea 23 x 31 cm. Acolo putea să fie blazonul familiei baronului Duka, nedorit în perioada socialismului. După amintirea unora însă puteau fi brodate doar inițialele numelui baronului Duka Géza (DB sau BDG?). Date certe privind aceste supoziții nu le-am avut la dispoziție. Acest loc gol este înconjurat de două ramuri încrucișate la baza lor, respectiv, în stânga, o ramură de stejar cu frunze și ghinde, iar în dreapta, o ramură de măsline cu boabe de măsline, reprezentând trăinicia și pacea.

În cazul ambelor fețe inscripțiile, anul, respectiv elementele centrului compozițional au fost orientate în poziție verticală față de hampă.

Steagul pe cele trei laturi libere a fost prevăzut cu franjuri metalice auriu, de 5 cm lungime, realizate din fire spiralate, iar între ele firele au fost răsucite în sensul Z. Franjurii au fost fixați pe galonul țesut din fire metalice cu profil plat. Atât galonul cât și franjurii au fost realizați și din fir textil, respectiv cu miez textil (la franjuri) de culoare galbenă.

În cele două colțuri libere sunt doi ciucuri, demontabili, 20 cm lungime

fiecare. Fixarea lor s-a realizat cu un nasture de 3 cm îmbrăcat în împletitură din fir metalic, continuat cu un șnur din două fire metalice, cu o lungime de 7,5 cm. Ciucurii au fost confecționați din lemn prin strunjire fiind compuși din șase piese geometrizzate, toți îmbrăcați cu două tipuri de fire metalice aurii. Astfel, de sus în jos, se poate identifica o sferă, îmbrăcată în fir metalic simplu; un inel plat, îmbrăcat identic; o elipsă cu orientare verticală, îmbrăcat cu fir metalic simplu și fir ornamentat; un inel plat, similar cu cel de mai sus, îmbrăcat cu fir metalic simplu; o jumătate de sferă goală pe dinăuntru, îmbrăcat identic cu elipsă; în interiorul sferei se află un cilindru care se continuă cu un con, îmbrăcați cu fir metalic simplu. În partea inferioară ciucurii se termină cu franjuri de metal răsucite în sensul S, având lungimea de 7,5 cm.

Un accesoriu important al steagului este funda simplă, cu cele două panglici, confecționate din rips (față) și satin (dos), fiind căptușite cu material textil în legătură pânză de in. Marginile sunt paspolate cu un șnur metalic, realizat mecanic. Funda are o lungime de cca. 23-24 cm, mijlocul ei fiind prins cu același material de dimensiune 7 x 10 cm. Panglicile sunt de 140 cm lungime și 23-24 cm lățime. Capetele lor libere au fost decorate cu franjuri din fire metalice spiralate, de 5 cm lungime, răsucite între ele în sensul Z. Franjuri panglicilor au fost realizați din franjuri confecționați mecanic, pe miez textil fiind montate pe galon. Ei sunt de două tipuri: subțiri și groși. În ceea ce privește distribuirea lor, după 16 bucăți de franjuri subțiri urmează un franjure gros, având aceeași lungime.

Cele două panglici au fost înscrispionate prin brodată cu litere cursive, în relief și ornamentate cu două tipuri de fire metalice. Inscripția de pe panglica 1: „Kádári Báró Duka Jeanné / szül. Nikolics”, (traducere din limba maghiară: Soția Baronului Jean Duka de Kádár / născ. Nikolics). Inscripția de pe panglica 1: „1912 október hó.20”, (traducere din limba maghiară: 20 luna octombrie 1912).

În afară de această fundă originală steagul mai dispune și de alte trei funde, confecționate din mătase artificială, brodate cu ață galbenă, în amintirea soților și a activității acestora în cadrul formației de pompieri voluntari. Astfel soția lui Iosif Véber a confecționat o fundă cu panglici roșii în 1931; Soția lui Sándor Bozó, născută Iuliánna Papp (1900-1987), a confecționat o fundă cu două panglici albe în 1945. Funda cea mai recentă, de culoare albă, a fost confecționată de soția lui István Kiss și a fost înmănată pompierilor cu ocazia „Zilelor Tormăcene”, la 3.IX.2005. Lungimea panglicilor este de 120 cm, iar lățimea lor de 18 cm. Funda este simplă, iar panglicile inscripionate: „Kiss István emlékére” (traducere din limba maghiară: În amintirea lui István Kiss), respectiv „2000 szept. 28”

(28.IX.2000), data trecerii în neființă al apreciatului croitor de bărbați și remizer din cadrul formației de pompieri voluntari din Tormac.

Hampa steagului a fost confecționat din lemn de brad având 187 cm lungime și 4,4 cm diametru. Inițial a fost vopsită în culoare roșie, actualmente este de culoare maronie-roșcată-bordo. La capătul de sus diametrul hampei a fost redus la 4 cm, pe o distanță de 8 cm. Aici se fixează vârful hampei. La fel și în cazul capătului de jos, diametrul hampei a fost redus la 4 cm, pe o porțiune de 10 cm, porțiune acoperită cu metal. Porțiunea aceasta este potrivită unui tub metalic de pe hamul de susținere și de purtare a steagului.

Pe hampă se găsesc 7 inele metalice înșurubate în lemn, la 17,5 cm distanță una de cealaltă. Deasemenea erau inele metalice cusute și pe materialul textil al steagului, inițial 8 bucăți, din care s-au păstrat 2 bucăți, restul fiind improvizate din fire textile respectiv din sârmă subțire. Aceste două structuri serveau la fixarea materialului textil pe hampă, cu ajutorul unei vergele de metal, care era introdusă prin inelele steagului și ale hampei.

Vergeaua metalică este din alamă, fiind rotundă, având 143 cm lungime și 6 mm diametru. Vârful său decorativ este de 3 cm înălțime.

Porțiunea hampei sub inelele de fixare, aproape în întregime, a fost acoperită cu plăcuțele metalice din alamă. Pe ele sunt gravate numele pompierilor voluntari precum și ai susținătorii lor. Excepție face o porțiune de 18,5 cm, din partea de jos a hampei.

Plăcuțele sunt în formă de scut, de două tipuri, respectiv de două dimensiuni: 2,6 cm x 2,3 cm, în continuare denumite mari, și 1,7 cm x 1,5 cm, în continuare denumite mici. Poziția și numărul plăcuțelor pe hampă, pornind spre dreapta de la șirul inelelor de fixare, este următoarea: Rândul 1- 21 mari și 39 mici; Rândul 2- 18 mari (2 buc. lipsesc) și 39 mici; Rândul 3 - 19 mari (1 buc. lipsește) și 38 mici (1 buc. lipsește); Rândul 4 - 20 mari și 39 mici; Rândul 5 - 19 mari și 38 mici (1 buc. lipsește); Rândul 6 - mari nu sunt, 39 mici; Rândul 7 - mari nu sunt, 20 mici (1 buc. lipsește). În cele șase rânduri întregi și o jumătate de rând, intercalat, există 97 plăcuțe mari, 252 plăcuțe mici. Lipsesc 6 plăcuțe, din ceea ce rezultă că hampa steagului inițial a avut 355 de plăcuțe metalice, conținând tot atâtea nume de persoane fizice, asociații și formații de pompieri voluntari!

Pe plăcuțele mari se pot descifra următoarele nume:

Rândul 1 (21 buc.)	Rândul 2 (18 buc.)	Rândul 3 (19 buc.)
Bányai Péter	Lipsește	Lipsește
Veres György	Kádár Sándor	Bozó Sándor

Hitelszövetkezet	Tóth János	Özv.cs. Pap Gyuláné
Rezvai József	Karakas Mihály	Kádár József
Pohlen Miklós	F. Tóth Pál	Tályai Károly
Zöld Mihály	r. Szabó Sándor	Lehőcz József
Ebenspanger József	Rosenfeld Irén	Alajos Szung
Nikolits György	Maróthy Lajos	özv. Kis Endréné
Végyvár község	Zsuzsánna Szung	Bujdosó Mihály
Ritzert Ferenc	Lipseşte	d. Tóth Ferenc
Izmendi Péter	Gurmai András	Kovács Albert
Imre Árpád	Országos Tűzoltó Szövetség	Maturandusz Ernő
Vásárhelyi Imre	Richter Péter	b. Kovács József
Kohlheb Péter	Polgári Kör	Ungor János
Korsós Péter	Süss és Friedman	Iparos Kör
Nikolényi István	Brumer Szilárd	Zöld Zoltán
Dr. Gorove László	Krasznai József	Temes Vármegyei Tűzoltó Szöv.
Gyürki László	Unger József	Ruber István
Tamási József	Bálint Gáborné	Dr. László Samu
Szabó Gábor	Leichmann György	Garai István
Özv. Zöld Mihályné		

Rándul 4 (20 buc.)	Rándul 5 (19 buc.)
Báró Duka Jeanné, szül. Nikolics	Szabó Sámuel
Bozó József	Fogyasztási Szövetkezete
Báró Duka Géza	id. Tóth Ferenc

Tályai István	Greschner Menyhért
Elek Adolf	Nagy Sándor
Zöld Béla	Menyhárt Sándor
Zs. Kis Sándor	Vasília Markovits
Róna Jakab	Valkai György
Schork Ernő	Kis György
Özv. Molitorisz Károlyné	Dr. Újrovszky Béla
Romák Pál	Fodor György
Dr. Bán Zsigmond	Fáy Márton
i. Tóth Lidia	Dr. Rosenthal Mór
Tóth Sára	ifj. Maróthy Lajos
Dr. Zwirn Albert	Kovacsics Gyula
Dr. Gartja Valér	Móra Mátyás
Végyvári Takarékszöv.	Pataki József
Takáts Katalin	Klein Hermann
Minták Mór	Kaip Péter
Ritzert Venczel	

Pe plăcuțele mici se pot descifra următoarele nume:

Rândul 1 (39 buc.)	Rândul 2 (39 buc.)	Rândul 3 (38 buc.)
Eberspanger János	Dezső Antal	Gurmai István
Popovics Száva	Karánsebesi Ö.Tűz.Test.	Megyesi Sándor
Bányai Péter	Csósz István	Karakas Béni
Stadt József	Özv. Szabó Sándorné	Izmendi István
Szóke Erzsébet	Eberspanger Adél	Szabédi Imre

Ö.Tüz.Test.Zádorlaki	Szung József	Vaskor Béni
Ruszu János	dr. Porutin Romulusz	Korsós Béni
Oláh István	Jakabos Gyula	cs. Nagy Sándor
K. Szabó István	Bácsföldvári Ö.Tüz.Test.	Tóth Pál
Pitvarosi Ö.Tüz.Test.	Molnár János	Eszköz Torna ?
Karakas István	Pap István	i. Nagy András
Köröstarcsai Ö.Tüz.Test.	Dr. Nagy Ferenc	Ulman Péter
Zs. Kis Zsigmond	Török József	Ö.Tüz.Test.Gátaljai
Fülöp József	Binkics István ?	Ö.Tüz.Test.Lippai
Vicze János	cs. Tóth Sándor	Cservovszki János
Sándor Bálint	Faragó István	Palicsák Ferenc
Matkeidész Géza	Karakas István	i. Tóth Mihály
Szabó Sándor	Pankotai Ö.Tüz.Test.	Tóth Károly
Ráczka András	Tarján Tamás	Dr. Hatós Antal ?
Benkő Flórián	Forrai József	Végvári Adolf
Nagy Mihály	Klein Jakab	Özv. Rudolf Hermanné
Török Sándor	Eszteró Mihály	Beinschrot Árpád ?
Bertók József	Pintér Mihály	f. Tóth Kálmán
Tóth Illés	Juhász Ferenc	cs. Kovács Lajos
Szukács János	Tamási Bálint	Kató Mihály
Mezőberényi Ö.Tüz.Test.	Hág István	g. Szabó Lajos
Solymosi Erzsébet	Kis János	Bene István
Lehőcz István	Zsiros Lajos	Berényi János
Baricsa Mihály	Tályai Mihály	Weitzerman Izidor
Szikváry Piroska	Tóth Zsigmond	Lipsešte

Krotz Mihály	p. Kocács József	Német Sándor
Szubotcai Ö.Tüz.Test.	Ö.Tüz.Test.Magyarpécska	Ördög Jakab
Schneider Ferenc	Gere Ferenc	m. Szabó Mihály
Smajda János	Pécskai Ö.Tüz.Test.	ifj. Palicsák Ferenc
Menyhárt Miklós	Kovács László	Parizs József
Korsós Zsigmond	Bögre András	Nagy Péter
Tóth Albert	K. Szabó Mihály	Korsós Mihály
Csősz Lajos	Svartz és Társa	Straum Gyula ?
Ö.Tüz.Test.Buziásfürdői	Virág Mihály	Tatár Mihály

Rándul 4 (39 buc.)	Rándul 5 (38 buc.)	Rándul 6 (39 buc.)
Menyhárt Sándor	Ungor Kálmán	d. Kovács Sándor
Oláh Béni	Spitzner Mór	Solymosy József
Fábián Lajos	Ungor István	Steiner Lajos
Teregovai Ö.Tüz.Test.	dr. Ernst Lajos	Gertner Márta
Baja Lajos	Ö.Tüz.Test.Nagyzsámi	Véber Péter
Szűcs Ferenc	Pisak Mór	Kimel L. és társa
Schmidt György	özv. Győri Mihályné	Klein Dávid
Ferencfalvi Ö.Tüz.Test.	Gyöngyös Pál	Simon József
h. Kovács István	Ö.Tüz.Test Temesvári Ferencváros	Müller Péter
Borbát Árpád ?	Bettea István	Gál József
Aradgályai Ö.Tüz.Test.	Winter Imre ?	Csiszár András
Klein Péter	Krejcsán Antal	Ernszt Lajos
Sztánek Ferenc	g. Tóth János	Szalai József
Varga Sándor	Székelyi István	Róthát Mihály

g. Nagy Sándor	r. Kovács Béla	Mludzsi András ?
Molitorisz Lajos	Tályai Mihály	Kalivoda Ferenc ?
Metzler Árpád	Cseri András	Csátrai József
Szamosközi Ilona	id. Korsós Ádám	Pap Mihály
Magyar (?) Ö.Tüz.Test.	Lipseşte	Löv Adolf ?
Gonda Imre	Szeneks Dezső	Kapitány Zsigmond
Bábella Béni	Kalocsa Lajos	Nándorhegyi Ö.Tüz.Test.
Krejsán János ?	Vasváry József	Schell Árpád
Zsiros Lajos	Sebők Sándor	Bötke Mihály
Mindszenti Ö.Tüz.Test.	Klopodiai Ö.Tüz.Test.	Makói Ö.Tüz.Test.
Csákó Mihály	Szűcs Sándor	Klein Dávid
Zsiros Bálint	özv. Tóth Gerzsonné	Ö.Tüz.Test. Dézsánfalvi
Facsar Lajos	Vida János	Erős Gergely
Csátrai Mihály	Boskovitz Jenő ?	Csátrai István
Herkulesfürdői Ö.Tüz.Test.	Nagy István	Teleki László
Hagymás Ferenc	Csávosi Ö.Tüz.Test.	p. Varga Sándor
Beinschrot Hermina	Árpád István	Meiszner Ferenc
Faragó Jánosné	Szaitz József	Pohler János ?
Csávnyi György	F. Tóth Gyula	Ö.Tüz.Test.Csáki
Német András	cs. Nagy János	Ritzert Rudolf
Börcsök Sándor	K. Oláh Lajos	Faragó János
I. Tóth Lajos	Kimel Lajos	Soborsini Ö.Tüz.Test.
Vicze János	Bertók Mihály	Tóth Béni
p. Varga Jozefina	K. Tóth Mihály	p. Kovács József
Csáti Mihály	dr. Hódosy Sándor	Bötke János

Rândul 7 (20 buc.)
h. Kovács Sándor
Artzneri Ferenc
Korsós Antal
Kátai Mihály
Müller József
Lipsește
Orsovai Ö.Tüz.Test.
Stuart Mihály
Radics István
Gabrudán Alfréd
Zs. Kis András
Izmendi János
Szőregi Ö.Tüz.Test.
Cserhádi Alajos
Withner István
Ö.Tüz.Test. Folyai
Popovics György
Bozovicsi Ö.Tüz.Test.
Demeter Erzsébet
Vettl Hugó
Facsar Mihály

Vârful hampei a fost confecționat din alamă, are o lungime de 50 cm, fiind compus din mai multe forme, de diferite dimensiuni. În partea superioară, este o sferă mică, care alcătuiește vârful propriuzis, continuată cu o formă lanceolată, traforată și decorată cu însemnele (instrumente

caracteristice) pompierilor. Dimensiunea acestei părți este de 27 cm. După această porțiune urmează o sferă mică turtită, cu o înălțime de cca. 4 cm, urmată de o sferă turtită mai mare, cu înălțime de 7 cm, cu diametru de 10 cm. Următoarea porțiune se continuă cu un con și un cilindru, totalizând 12 cm. Porțiunea de fixare a vârfului de hampă se realizează prin două orificii laterale amplasate pe cilindru. De aici cuiul de fixare lipsește.

Hamul servește la ținerea în poziție potrivită a steagului cu ocaziile festive și este purtat pe umărul drept al purtătorului de steag. În cazul steagului de la Tormac aceasta înseamnă câteva ocazii pe an: cu ocazia „Zilelor Tormăcene”, a „Balului Pompierilor” precum și cu ocazia prezentării pompierilor voluntari la diferite manifestări specifice și concursuri. Hamul este confecționat din piele de vacă, cusut în două starturi, lat de 4,5 cm. Cele două curele ale hamului pornesc de la o porțiune de tub metalic căpăcit din jos, lung de 10 cm, 4,2 cm în diametru. Acesta este locul fixării hampei și stă în poziție verticală, cu puțin mai jos de șoldul purtătorului de steag, în partea dreaptă. Porțiunea de piele este compusă dintr-o curea de 105 cm lungime, precum și o altă curea de 65 cm lungime. Capetele libere se pot lega printr-o cataramă metalică.

În lucrările de specialitate de acest gen, de regulă, nu se specifică greutatea (masa) steagului. Noi considerăm un factor important, în primul rând din punctul de vedere al conservării, cunoscut fiind faptul că, în special în cazul steagurilor de mari dimensiuni, materialul textil este supus unor forțe care pot cauza crăpături mărunte, chiar rupturi și sfâșieri. Cu ocazia defilării, fluturării și schimbării bruște de poziție a steagului se poate întâmpla ruperea firelor de cusătură, iar contactul materialului textil cu porțiunea hampei cu plăcuțele metalice, ne putem aștepta la zgârieturi, uzuri unilaterale în anumite porțiuni, iar prin aceasta la îmbătrânirea prematură a materialului textil al steagului. Greutatea steagului pompierilor voluntari din Tormac este de 6 kg. Steagul propriu-zis, împreună cu funda cu cele două panglici este de 3 kg. La aceasta se adaugă greutatea hampei, care în cazul nostru este de 2 kg, vârful hampei de 1 kg. Purtătorul de steag duce pe umărul său cele 6 kg, plus 1 kg hamul de purtare. În cazul timpului cu vânt, ne putem aștepta la un efort fizic considerabil din partea acestuia, mai ales în cazul că se dorește prezentarea steagului în poziție înclinată înainte.

Starea de conservare a steagului

Starea generală de conservare la prima vedere este foarte bună. Nu este decolorat fapt datorat depozitării într-o încăpere destul de întunecată din mediul rural, iar uzura steagului este redusă, deoarece începând din 1912

acest obiect a fost pus la dispoziția privitorilor doar în medie de două, trei ori pe an și atunci doar pentru câteva ore. Se constată totuși lacune cauzate din lipsa bățăturii precum și lipsa franjurilor, în unele zone. Medalionul din mijlocul feței „B”, deasemenea lipsește. Din cele 355 de plăcuțe, inițial nominalizate de pe hampă 6 bucăți lipsesc. Oxidarea acestora datorită contactului cu mâinile purtătorilor este avansată, totodată oxidul de alamă a migrat și a decolorat puțin vopseaua originală roșie a hampei în nuanțe discret-verzuie. Pentru vechimea pe care o atestă franjuria și firele metalice ale broderiei sunt într-o fază minimă de oxidare.

Recomandări

Un astfel de steag de aproape 100 de ani ar trebui să se păstreze într-un muzeu, chiar local, dar într-o încăpere care să corespundă din punct de vedere al microclimatului și stabilității acestuia, respectiv temperatura se recomandă a fi 12-16 °C, umiditatea relativă (UR) 50-60 %. Păstrarea steagului se va efectua numai în poziție orizontală între hârtie neacidă sau material textil cu pH neutru. În cazul expunerii, care se recomandă a fi de scurtă durată, maximum trei săptămâni pe an, steagul va fi așezat într-o vitrină etanșă de sticlă, ferită de praf, de acțiunea razelor UV și a luminii, în general. Nu se recomandă iluminarea artificială în timpul expunerii. În acest sens, ferestrele sălii de expunere vor fi prevăzute cu ecran protector. Luminozitatea nu va depăși 50 de luxi, lumina poate fi asigurată de becuri incandescente reci.

Pentru prelungirea vieții obiectului se impune o curățire uscată și umedă, o consolidare a celor două fețe textile, deoarece în numeroase locuri se poate observa un început de deteriorare fizică, care în timp se poate agrava și poate duce la sfâșieri masive ale materialului textil și așa îngreunat de firele de metal ale broderiei și ale franjurilor. În cazul unei restaurări se impune o documentație de investigație complexă asupra componentelor steagului. După efectuarea restaurării și a conservării active steagul Formației de Pompieri Voluntari din Tormac va constitui, în continuare, un material documentar valoros al istoriei locale, în primul rând, precum și al mișcării de pompieri voluntari din Banat.

Hedy Kiss
Muzeul Banatului Timișoara,
P-ța Huniade nr.1,
300002-Timișoara, România

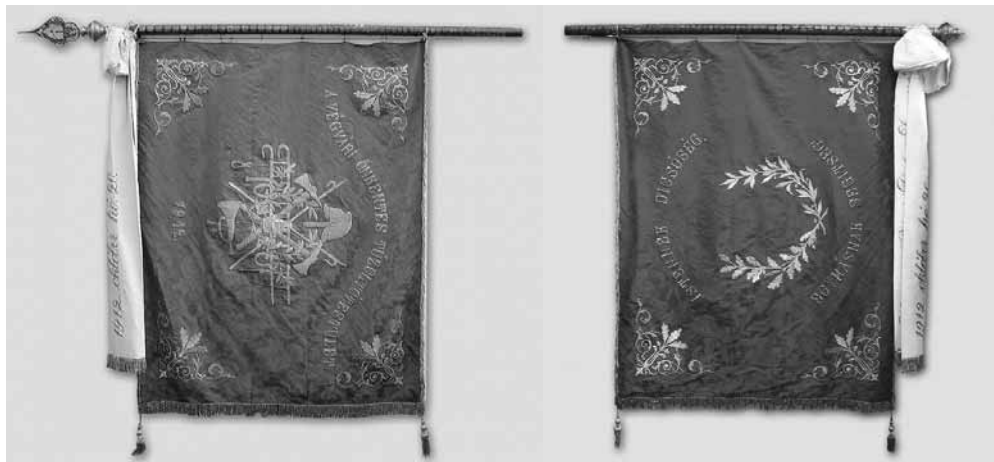
BIBLIOGRAFIE

- BOROVSKY, S., 1914, *Temes vármegye és Temesvár*, Magyarország vármegyéi és városai c. sorozat, Budapest.
- ENGEL, P., 1996, *A temesvári és moldovai szandzsák törökkori települései*, 72, 119 pag., Szeged.
- ***2001, *Végyári Kisbíró*, I. évf. 1 szám, Végyár.
- ***2005, *Polní maršál Friedrich Peter hrabě Duka von Kádár (1756-1822)*,
<http://www.austerlitz2005.com/cz/clanek/831>
- KISS, A., KISS, HEDY, 2005, *A Végyári Önkéntes Tűzoltótestület, 1887-2005*, manuscris

THE FLAG OF THE VOLUNTEER FIRE DEPARTMENT FROM TORMAC (TIMIȘ COUNTY)

Summary

The author presents and describes for the first time the flag of the volunteer fire department from Tormac, Timiș County. It was consecrated at 20th October 1912. The introduction presents historical data regarding the flag, from a period that is connected with the presence and activity of the family of Baron Duka Géza de Kádár (1866-1913), a career diplomat. The author proposes restoration, active conservation, based on the principles of modern conservation, as well as the methods of storage and use of the flag. After consulting the metal plates with names from the flag and the „General register of fire department volunteers from Tormac” it became possible to identify the name and the dignity of persons that were members of this civil formation, since 26th of February 1887.

Vedere de ansamblu fața „A”. Foto Hedy Kiss

Vedere de ansamblu fața „B”. Foto Hedy Kiss

Fundă inaugurală cu panglici. Foto Hedy Kiss

Fundă, ulterior confecționată. Foto Hedy Kiss

Materialul textil, deteriorări, detalii. Foto Hedy Kiss

Vârful ornamental al hampei.
Foto Hedy Kiss

Vârful de vergea.
Foto Hedy Kiss

Detaliu hampă cu plăcuțe mari.
Foto Hedy Kiss

Steagul cu accesorii. Foto Hedy Kiss

Pompierii voluntari cu steagul în defilare cu ocazia „Zilelor Tormăcene” în 2003.

Foto Hedy Kiss